

Нещадне сонце палило і палило. Давно поскручувалося і опало листя на деревах, які росли оддалік від річки. Земля вся покрилася глибокими тріщинами, затверділа, мов камінь. З неї не витикалася жодна зелинка.

Худющі, натомлені вісники снували від поселення до поселення, повторюючи одне й те ж:

— О люди! Бійтеся богів — вони карають нас за наші гріхи. Молітеся, о люди!..

Страх, який і так чорним крилом накрив увесь Єгипет, посилювався ще більше. І люди здіймали руки до неба, благали безсмертну Ісіду пролити свої сльози і дати нове воскресіння своєму братові і чоловікові Осірісу, а разом і обдарувати своєю милістю народ єгипетський.

Але минало літо, а священний Ніл так і не розливався. Скільки не творили молитв, скільки не приносили в жертву чорних биків, скільки не осипали води квітами лотоса, однак річка не виходила з берегів, щоб напоїти спалені спекою поля. Зловіща тінь голоду нависла над країною.

І тоді фараон покликав до себе начальника гребців, славного своїм розумом і ділами Тхутинехта:

— Богиня Ісіда гнівається на мій народ за його гріхи, — сказав, — тому й насилає кару. Повеліваю тобі взяти три найкращі судна, підібрати найкращих гребців і загін надійних воїнів — попливеш до самого витoku Нілу з дарами для Ісіди. Маєш ублагати її не позбавляти життя мою країну і мій народ.

— Слухаю, повелителю повелителів! — схилився в поклоні Тхутинехт і позадкував до виходу.

Начальник гребців розумів: фараон виявив йому велику честь і довір'я. Такого ще не удостоювався ніхто з підданих володаря. Однак це аж ніяк не порадувало Тхутинехта. Він був людиною досвідченою, багато бачив і багато знав. Отож знав і те, що із смертних досі ще ніхто не добирався до витoku Нілу. За всі-всі роки — і ніхто.

Адже Ніл спадає із самої висі, де живуть боги. Там на зеленому березі сидить сонцелика Ісіда і миє ноги в нільській воді. І щоразу, коли богиня починає сумувати за померлим Осірісом і плакати, річка виходить з берегів, розливається. Сорок днів плаче Ісіда, і сорок днів вода в річці все прибуває, даючи силу всьому живому на її берегах. Від сліз богині воскресає Осіріс, від нільської повені оживають поля і сади.

Але трапляється, що люди за своїми щоденними турботами забувають гідно вшановувати Ісиду. І тоді богиня гнівається. І замість живлющої повені насилає у нільську долину голодну смерть і нищить усе живе.

Тхутинехт знає, що безсмертні однаково не люблять і коли люди байдужіють до них, і коли виявляють надмірну цікавість до їхніх таємниць. Багатьох славних мужів, які відважилися дістатися до того місця, звідки бере початок священний Ніл, вони так і не повернули до рідних домівок.

Проте доручення фараона мають виконуватися, бо кара владики владик вражає ще швидше, ніж кара богів. І Тхутинехт одразу ж почав готуватися в незвідану путь. Помічником собі вибрав Мерімеса, давнього знайомого і друга — той більшість свого життя провів у акацієвій барці, плаваючи по Нілу на веслах чи під парусом. І вже удвох з Мерімесом добирали і воїнів, і гребців. Добирали прискіпливо, зважали не тільки на силу та вміння, а й на кмітливість кожного. Бо хтозна, що більше знадобиться там, у невідомості: сила чи кмітливість.

Ісіді везли дари із фараонової скарбниці: золоті і срібні злитки, листату мідь, синє олово, сувої лляного полотна, всілякі пахощі, рідкісні камені та інші цінні речі. Стільки багатства одразу ще нікому з мандрівників досі не доводилося бачити. Усе це ледь вмістилося в десяти великих дерев'яних скриньках, окованих міддю. Всі були впевнені: Ісіда просто не може не прийняти таких багатих дарів, аби тільки пощастило дістатися до витоку Нілу.

І ось настав день відплиття. Судна проводжав сам фараон. І були жерці, і були вельможі, і були воєначальники, і були всі єгипетські достойники. Мандрівці обнялися з рідними, попрощалися з усіма, воздали хвалу богам і зійшли на судна. Довбнями вибито причальні кілки, носові канати кинуті з берега на судна і змотано в товстезні мотки, гребці налягли на весла — священна ріка понесла посланців у безвість.

Минали дні, місяці. Повільно — то на веслах, то під парусом — плвли судна вгору по ріці. Тхутинсхт ревно стежив, щоб його люди не сварилися, а в поселеннях, біля яких причалювали на спочинок, щоб ніхто не насмілювався віднімати хліб і сандалії у місцевих жителів. Бо не личило з темною душею йти на поклін до богині. Та й не було потреби. Адже з ласки фараона посланці мали все необхідне: і одяг, і харчі, і різні дорогі речі для обміну на свіжі овочі й фрукти.

А ріка плинула широко і могутньо. І не було їй кінця-краю. Все рідше й рідше зустрічалися людські поселення, а згодом і зовсім їх не стало. Якщо іноді й потрапляли на очі чорношкірі люди, то вони одразу ж і ховалися в прибережних хащах. Як не старався Тхутинехт, але зав'язати з ними дружні стосунки не вдавалося. Більше того, одного вечора на їхній табір було вчинено напад: невідомі несподівано виринули з хащів, метнули списи і пропали в теміні, наче тіні. Невідомих було чимало, і металевими вони були вправними — Тхутинехт з Мерімесом після того нападу недорахувалися півтора десятка своїх супутників. Про переслідування ворогів не було й мови: можна заблукати в прибережних хащах і загубити всіх людей.

Відтоді мандрівники стали обережними. Зупинялися на нічліг тільки там, де берег був відкритий. Половина людей щоразу залишалася на судах. А охорону потроїли.

Проте справжні біди тільки починалися. Потроху, потроху береги ріки ставали суцільним болотом. Перетворилися в заросле папірусом та багатьма незнаними водяними рослинами зелене безмежжя. Ніде й не вгадувалося земної тверді, щоб до неї можна було причалити. Хмари комарів та всілякої дошкульної мошкари сліпили очі, набивалися в ніс і вуха, відігнатися від них годі було й думати. Люди почали хворіти лихоманкою. А тут ще скінчилися харчі. Над посланцями фараона грізно нависла смерть. Боги явно не хотіли пропускати мандрівників до витoku Ніла.

І лише тоді, коли від хвороб та голоду загинуло дві третини гребців і воїнів, коли довелося два судна кинути напризволяще, бо й на одному ось-ось могло не стати кому пливти, коли вже було втрачено будь-яку надію на порятунок, Тхутинехт нарешті побачив берег. Одразу ж послав Мерімес з кількома воїнами, які ще знаходили в собі сили триматися на ногах, подивитися невідому землю та пошукати чогось їстівного.

Берег був безлюдний і незнайомий, і дерева росли на ньому незнайомі, і навіть трави теж були незнайомі — таких ще ніколи не бачив ні Мерімес, ні його супутники. Спробували плоди одного дерева — ті плоди і самі як дерево, не вгризти. Пожували зело — одне, і друге, і третє, і п'яте — гірке, противне, таким тільки труїтися добре.

І тут Мерімес спіткнувся об щось кругле, темно-зелене, завбільшки з кулак. Нахилився — то був незнайомий плід. Підняв його, гризнув — твердий і несмачний. З досади шпурнув знову під ноги. Той чвакнув і розколовся надвоє, нутро проблисло білясто-рожевим м'якушем. Мерімес не втримався — ще раз нахилився над плодом, покуштував той м'якуш. І відчув у роті приємну прохолодну солодкавість...

Підсвідомо збагнувши, що натрапив на щось їстівне, Мерімес забігав поглядом довкруг. Із листатого зела проглядали подібні ж круглі плоди — і тут, і там, і ось там...

Мерімесова знахідка дуже втішила людей. І хоч неznані плоди були не якимсь надзвичайним наїдком, однак це все-таки була їжа. Тхутинехт вирішив, що сама Ісіда нарешті змилостивилася над ними і послала їм земну твердь із ось цими плодами, щоб врятувати від загибелі. Отож саме зараз нагода піднести богині фараонові дари.

Знайшли найвище місце, розпалили величезне вогнище, принесли туди скриньки з дорогоцінностями. Під урочистий спів на честь сонцеликої Ісіди вогонь поглинув дари. Коли полум'я трохи причахло, змучені, виснажені мандрівники звалилися тут же, біля вогнища, і поснули.

Скільки вони проспали — цього ніхто не знав. Певно, таки довго. І, можливо, спали б ще довше, та розбудив їх дощ. Вірніше, навіть не дощ, а добра злива: з неба ринули суцільні потоки теплої води.

— Ісіда почула нас! Ісіда прийняла дари! — радо повторював Тхутинехт, здіймаючи руки до неба.

— Хвала богині Ісіді! — вторили його супутники.

Коли наступного дня злива вщухла, вони побачили, що вода в річці помітно піднялася і продовжує підніматися. Тхутинехт розпорядився назбирати якомога більше незнайомих зеленобоких плодів, поносити їх на судно і плисти назад, додому. Бо вважав, що хоч вони й не досягли витоку Нілу, але зробили головне: віддали дари Ісіді і вблагали богиню дарувати річкову повінь для блага їхньої країни.

Вода прибувала і прибувала, і судно стрімко неслося вниз по ріці, ніби сама Ісіда допомагала змученим мандрівникам швидше дістатися до

рідних місць. І коли, нарешті, після довгих голодних і тяжких днів побачили на березі Нілу знайоме поселення, Тхутинехт і його супутники повірили остаточно, що лишилися живими...

Їх зустрічали з великими почестями. На їх честь співали пісні. А коли сходили на берег, під ноги їм сипали квіти лотоса. Їх вшановували, як і належить вшановувати героїв, які врятували Єгипет від лиха...

...Минули роки й роки. Щоразу в розпал літа Ніл і досі приносить у Єгипет животворну повінь, щедро напуває поля, вдобрює їх намулом і дарує селянам багаті врожаї. У глибині літ забулася пам'ять про давню мандрівку Тхутинехта на поклін до богині Ісіді. Та й у міфічну богиню Ісиду, сльози якої ніби спричиняються до повені на ріці, давним-давно вже ніхто не вірить. Нині кожен, хто більш-менш знайомий з географією, знає, що одна з найбільших рік світу — Ніл — спадає зовсім не з неба, а бере початок у Місячних горах, що в центрі Африки.

До річч, витоки Нілу і таємниця його розливів цікавили людей протягом тисяч років. У цю таємницю ще в давнину прагнув проникнути "батько історії" Геродот; її намагався розгадати мудрий Арістотель, працюючи над твором "Про підйом води в Нілі"; шукати витоки великої ріки споряджали експедиції знаменитий Александр Македонський та римський імператор Нерон. Однак таємниця витоків Нілу була остаточно розгадана тільки в ХІХ столітті після численних експедицій вчених багатьох країн.

Зате від мандрівки Тхутинехта залишилася одна добра справа. Залишилася на всі віки і для всіх народів. Привезені мандрівниками незнайомі зеленобокi плоди — "рятівний дарунок Ісіді"— сподобалися єгиптянам, тож вони посадили їх зернятка на своїх городах. І вирости з тих зерняток нові плоди. І поширилися ті плоди в інших землях, в інших країнах, примандрували й до нас. І хоч ніхто, ніколи і ніде не згадує нині про оту прадавнію мандрівку до витоку Нілу, але кожного радує, коли дозрівають на баштанах чи ваговито лежать на прилавках магазинів такі знайомі всім плоди — кавуни.